

В неділю, 3 липня цього року, у Львові на Вулецьких горах, урочисто було відкрито пам'ятник польським професорам, розстріляним німецькими фашистами. В ніч з 3 на 4 липня загинуло 36 вчених та членів їх родин. За цей місяць гестапівці розстріляли біля 50 представників польської інтелігенції.

Довгі роки в Польщі, Радянському Союзі та у Львові зокрема, розповсюджувався фальсифікат про те, що до їх знищення причетні українці. Однак, як пише львівський науковець і дослідник Андрій Боляновський, безпосередніми організаторами і виконавцями затримань й учасниками (або співучасниками) вбивств польських учених були шеф штабу Шьонгарта оберштурмфюрер СС Франц Гайм, гаупштурмфюрер СС Курт Ставіцький і Фелікс Ландау, унтерштурмфюрери Ганс Крюгер і Вальтер Кучманн та інші члени Оперативної команди «Ц» (Див. А. Боляновський. Убивство польських учених у Львові в липні 1941 року: факти, міфи, розслідування». Л. Вид-во Львівської політехніки, 2011 ст.25).

З приводу трагічної загибелі львівських професорів написано стоси псевдонаукової макулатури, про те, що розстріляли цих інтелектуалів вояки батальйону «Нахтігаль» під командуванням Романа Шухевича. Цей довготривалий міф тріснув з розвалом СРСР, коли було полегшено доступ до розсекречених документів.

Фашисти є фашистами і ніхто їх не оббілює. Вони мали б понести заслужене покарання за нелюдські злочини, але все ж таки розстріляні професори були за їхніми переконаннями, лівого спрямування, хоч ще раз наголошуємо про те, що це не повинно було бути причиною їх вбивства. І ми засуджуємо будь-яке політичне вбивство, Україна у ХХ ст.. теж втратила величезний науковий потенціал через вбивства різними режимами українських інтелектуалів.

Фальшиві твердження про знищення професорів українцями, твердо засіло в головах багатьох поляків і звільнитися від набутого стереотипу, як відомо, дуже важко, а тим більше від такого стереотипу, що принижує національну ідентичність українців.

Коли ж стало ясным те, що до злочину абсолютно непричетні вояки «Нахтігаль» - зринати на поверхню почали інші, не менш сфальсифіковані, аберації. Наприклад почала поширюватися думка, що імена професорів німецькому гестапо передали члени ОУН, або, за останні дні появилася чергова ідейка, яка б і надалі утримувала тотальний саспенс щодо цього злочину. Йдеться про те, що цих професорів видали українські студенти, які не змогли успішно навчатися у цих професорів. До цих негоцій приєдналася польськомовна газета «Кур'єр галиційський», де на її шпальтах, за останній час, знову появилися «наболіла правда» щодо українців. (Див. підбірку «Преса польська про Україну» газета від 17-29 червня 2011, с.3). Там є такі ж безглузді інсинуації, цитовані з уст польського вченого Гжегожа Грицюка.

Як відомо, німці, ще до нападу на СРСР мали списки всіх польських професорів, знали

хто є хто і якою галуззю науки займається. Від приходу більшовиків зі Львова виїхало біля 7 тис. німців, чимало їх проживало на території етнічної Польщі. Слід додати і те, що в Галичині та й у Львові проживало багато «фольксдойчів» (нащадків польсько-німецьких родин), які теж знали польських професорів у нашому місті, хоч пізніше стали вишуканими майстрами по вбивствах українців (згадаймо, мученицьку смерть рідних братів Степана Бандери – Василя та Олексія, до речі, теж українських інтелектуалів).

В Польщі зчинилася журналістська буря з приводу того, що на нововідкритому пам'ятнику у Львові відсутні слова «польські професори». Польська преса пише про те, що «на пам'ятнику нема напису із зазначенням походження жертв...», хоч мер Львова А.Садовий та президент Вроцлава Дудкевич, заявили, що незабаром буде виготовлено тримовний напис.

На вшанування загиблих професорів прийшло сотні гостей як поляків, так і українців, серед яких більшість – жителі Львова, адже замучені були львів'янами.

Але ж, знову ж таки, ні у Польщі, ні серед польських середовищ в Україні, ніхто не спростував ту брехню і перекручену міфологізацію про вбивство польських інтелектуалів українцями. Наприклад, журналіст із вищезгаданої польської газети – Яцек Боршицькі у статті чомусь називає свою статтю про загибель українців і поляків від рук комуністів у Саліні - «В тіні червоно-чорних прапорів»; читачам, звісно, незрозуміло, що до чого. Але авторові, очевидно, треба заслужити в когось похвалу за черговий мас-медійний постріл в суспільну свідомість.

Хочеться підкреслити і те, що на жалобних урочистостях були і українські націоналісти, в тому ж числі і від партії «Свобода», але ніхто з них, як і з числа інших українців не дозволив би собі вчинити якусь осудливу провокацію.

А тим часом, за межу пропускового пункту, увійшло чотирьох очевидно поляків, які боязко почали розгортати два лозунги. Були це прихильники товариства «Мілуснікув» Львівщини з Щедловіц та Добросиня. Думається, що читачам відомо про постійну негативну пропаганду польських «мілуснікув» і кресов'яків щодо наших національно-визвольних змагань та об'єктивності нашої історії, не кажучи вже про неоднозначні і неодноразові натяки на «етнічну приналежність» Львова і «кресів». І ніхто із присутніх українців не звернув їм рішучого зауваження щодо цих написів. Чи мислиме таке у Польщі?

Цікаво, що найбільш агресивні антигалицькі організації існують саме у Вроцлаві, саме тут відбуваються найбільше антиукраїнських акцій і в тому числі в університетах, ректори яких були на урочистостях, саме тут стоїть пам'ятник жертвам УПА і виходячи з цього, мав рацію голова львівської облради Олег Панькевич, який у своєму виступі, до речі, теплому і толерантному, наголосив: «Ми дуже сподіваємось, що поляки так само будуть розуміти наші почуття, співчувати як сьогодні співчуваємо ми їм...» І далі: «Я хочу звернутись до польської та української еліти, до науковців. Зробімо так, щоби в нас було розуміння демонтажу пам'ятника жертвам УПА у Вроцлаві. Адже у жодному

українському місці немає пам'ятника жертвам Армії Крайової. Так само не було демонтовано пам'ятних знаків загиблим полякам, та, на жаль, знаємо, в Польщі, на горі Хрещатій було зруйновано пам'ятник українцям». Я звертаюся до братів-поляків пам'ятати нашу історію та її уроки. У нас має бути спільне майбутнє... Шукаймо порозуміння, не робімо на пам'яті політики, яка спрямована на пошук того, що нас роз'єднує».

Думається, що промова Олега Панькевича була найбільш об'єктивною і не образила представників влади та громадських організацій сусідньої країни, хіба що викликала злісні гримаси на обличчях деяких українських професорів-полонофілів та ревізіоністів вітчизняної історії.

Правда, дехто щиро жалів, що на заходах у Львові не було кресов'яків та мілуснікув Львова, хоч, як бачимо, своїх представників вони прислали ще й з транспарантами. Здивувало багатьох те, що в часі перепоховання і меси на честь архієпископа Юзефа Теодоровича не було відомого українофоба, організатора багатьох публічних акцій і маси статей у польських мас-медіях проти Львова, галичан, УПА чи ОУН – «отця» Ісаковича-Залеського.

Незважаючи на різні перипетії, що точилися довкола будови та відкриття пам'ятника загиблим польським професорам, жалібні урочистості – вдалися. І поляки, і українці керовані своїми владиками, спільно помолилися за душі убієнних. Це ще один крок до порозуміння, якщо кресов'яки та їх прихильники – епігони гіпертрофованого імперіалізму в черговий раз не почнуть атаки на український національно-визвольний рух та нашу історію.

Дивує розмах робіт по впорядкуванню території довкола пам'ятника розстріляним професорам. Виконано чимало. Став впорядкованим ще один куточок древнього Львова. На жаль, не все тут ідеально. Здавалося, що гуртожитки Політехніки довкола бурси Абрагамовича, звідки гестапівці виводили на розстріл професорів, імітували події тих часів: наліт Люфтваффе на ці будинки. Побиті і позаклеювані шиби, сірі і непривітні фасади, розтронені сходи з обох сторін гуртожитків. Сумно. Сумно і усміхалися гості з Польщі. Чому керівництво цим університетом не знайшло коштів для цього впорядкування?

Однак, незважаючи на невеликі негативні сентенції, ми, львів'яни можемо пишатися тим, що ще раз проявили толерантність і любов до ближнього, культуру міжнаціонального спілкування і християнські чесноти, гостинність нашого міста і повагу до історії його жителів, до якої нації вони б не належали. У цьому – сила львів'ян, як, зрештою і всіх галичан.

Ігор Федик, співробітник центру досліджень визвольного руху, член Національної спілки краєзнавців України